

Ємець Олег Миколайович – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ВВЕЗЕННЮ, ВИГОТОВЛЕННЮ, ЗБУТУ Й РОЗПОВСЮДЖЕННЮ ПОРНОГРАФІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ

Розглянуто комплекс питань, пов'язаних з особливостями взаємодії оперативних підрозділів МВС України з неурядовими організаціями у сфері протидії ввезенню, виготовленню, збуту й розповсюдженню порнографічних предметів.

Ключові слова: взаємодія; неурядові організації; оперативні підрозділи МВС України; порнографічні предмети.

Рассмотрены вопросы, связанные с особенностями взаимодействия оперативных подразделений МВД Украины с неправительственными организациями в сфере противодействия ввозу, изготовлению, сбыту и распространению порнографических предметов.

Ключевые слова: взаимодействие; неправительственные организации; оперативные подразделения МВД Украины; порнографические предметы.

The questions of features of interaction between the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and non-governmental organizations during counteraction against import, production, dealing and distribution of pornographic objects are considered in the article.

Human views on different aspects of our life have been permanently changed, having been adapted to contemporary conditions, still for a normal existence of a society crucial is the issue of preserving its mental world and sustaining a high cultural level. A special object of protection on the part the state and community is morality. Currently, multiple efforts have been taken for counteraction against importation, production, dealing and distribution of pornographic objects, especially of child pornography.

We make a purpose to study a complex of issues related to specifics of interaction of the Internal Ministry of Ukraine operative units with non-governmental organizations while carrying out counteraction against importation, production, dealing and distribution of pornographic objects. In compliance with the purpose, we determine the assignment: to conduct a general analysis of legal basis of the Internal Ministry of Ukraine operative units counteraction against such a crime, to learn an experience of interaction with non-governmental organizations in this sphere, and also to outline prospective directions to extend the interaction.

To our belief, the most disgraceful display of criminal activity in this sphere is importation, production, dealing and distribution of child pornography. Non-governmental organizations can anonymously accept information about such cases from people, and afterwards inform the law enforcement agencies about that. Besides, for sooner termination of child pornography distribution and content blockage, they may submit the relevant information to other foreign non-governmental organizations with the help of International Internet Hotline Providers in Europe INHOPE.

The interaction between non-governmental organizations and operative units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine should not only be continued, but also made more active, the dialog should be permanently sustained, so that the information about an unlawful activity that became known to the organizations would be timely submitted to a law enforcement agency for termination of crimes, detection of the suffered people

and provision assistance to them, to children in the first line, as well as for bringing the guilty persons to justice.

Keywords: interaction; non-governmental organizations; Ministry of Internal Affairs of Ukraine; pornographic objects.

Позиції громадян стосовно різних аспектів нашого життя постійно змінюються, адаптуючись до сучасних умов, однак для нормального існування суспільства вкрай важливим є питання щодо збереження його духовного світу та підтримання високого рівня культури. Особливим об'єктом захисту з боку держави та громади є моральність. Нині докладають чимало зусиль для протидії ввезенню, виготовленню, збуту й розповсюдженню порнографічних предметів, особливо дитячої порнографії. Оперативні підрозділи МВС України постійно вживають заходів щодо виявлення та припинення таких злочинів, проте, на жаль, їх продовжують учинювати незалежно від регіону країни.

У березні 2013 р. відділ боротьби з кіберзлочинністю УМВС України в Миколаївській області встановив особу чоловіка, який завантажував порнографічні відеоролики, частина яких містила дитячу порнографію, на файлообмінний сервер одного з провайдерів. Таким чином, відеофайли порнографічного змісту ставали доступними для перегляду та копіювання іншими користувачами мережі Інтернет [1].

У лютому 2013 р. управління по боротьбі з кіберзлочинністю та слідче управління ГУМВС України в Одеській області провели обшук в офісному приміщенні однієї з хостингових компаній міста Одеса, унаслідок чого було вилучено сервери, на яких розміщували фото- та відеоматеріали порнографічного характеру, у тому числі такі, що належали до дитячої порнографії. З метою збагачення ці відео- та фотоматеріали за винагороду розповсюджувались у всесвітній комп'ютерній мережі Інтернет через низку спеціально створених сайтів [2]. У тому ж місяці співробітники відділу по боротьбі з

кіберзлочинністю УМВС України в Рівненській області викрили 22-річного мешканця обласного центру, який в орендованому приміщенні створив технічний майданчик, де розмістив веб-ресурси з протиправним контентом. Користувачам мережі Інтернет зловмисник пропонував «полуничку», за перегляд якої вони перераховували кошти на зазначені рахунки. Таким чином молодик щомісячно заробляв від трьох до чотирьох тисяч умовних одиниць [3].

В умовах сучасного рівня розвитку інформаційних технологій мережу Інтернет використовують не лише для поширення вже виготовлених матеріалів порнографічного змісту, а й для демонстрування порносцен у прямому ефірі. Так, у травні 2013 р. співробітники відділу боротьби з кіберзлочинністю в м. Миколаїв виявили порностудію, працівниці якої надавали сексуальні послуги іноземним громадянам у режимі он-лайн. У самому центрі м. Миколаїв 32-річна жінка орендувала квартиру, у якій облаштувала три «робочих» місця з комп'ютерною технікою та веб-камерами. Вона запрошувала малозабезпечених дівчат приємної зовнішності. Порностудія працювала в режимі он-лайн цілодобово, дівчата за допомогою спеціального еротичного приладдя та інших речей задовольняли пристрасті іноземних клієнтів, які, відповідно, оплачували їх послуги через систему електронних грошей [4].

У лютому 2013 р. відділ боротьби з кіберзлочинністю УМВС в Чернігівській області припинив діяльність онлайн-порностудії, що надавала послуги закордонним клієнтам. Дівчина розповсюджувала відеопродукцію порнографічного характеру в режимі реального часу через мережу Інтернет. Вона демонструвала всім охочим іноземцям свої принади, отримуючи за це оплату електронними грошима. Працювала вона в себе вдома перед веб-камерою [5].

Усе це підтверджує важливість для нашої держави питання щодо протидії ввезенню, виготовленню, збуту й

розповсюдженню порнографічних предметів, що чинить руйнівний вплив на моральність суспільства, часто калічить долі дітей і молодих людей. Дослідженню різних аспектів боротьби з такими злочинами присвячували свої праці такі вчені, як В. І. Василичук, М. Г. Вербенський, В. К. Весельський, І. О. Воронов, В. Я. Горбачевський, О. М. Джу́жа, К. Б. Левченко, М. Ю. Літвінов, Д. Й. Никифорчук, В. В. Пяковський, але власне проблема не є вирішеною і донині. Необхідно шукати шляхи вдосконалення роботи правоохоронних органів у цій сфері, у тому числі активізації взаємодії з громадськими організаціями для об'єднання зусиль у спільній справі.

З огляду на це, метою статті є дослідження комплексу питань, пов'язаних з особливостями взаємодії оперативних підрозділів МВС України з неурядовими організаціями у сфері протидії ввезенню, виготовленню, збуту й розповсюдженню порнографічних предметів. Відповідно до мети визначимо завдання: провести загальний аналіз юридичних засад протидії оперативними підрозділами МВС України зазначеному злочину, вивчити досвід взаємодії з неурядовими організаціями в цій сфері, а також визначити перспективні напрями посилення взаємодії.

Згідно із законодавством України [6], до завдань оперативно-розшукової діяльності належать пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачено Кримінальним кодексом України [7]. За ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів ст. 301 Кримінального кодексу України [7] передбачено відповідальність, отже, завданнями оперативних підрозділів МВС України є пошук і фіксація фактичних даних про ці злочини.

В Україні ще в 2003 р. спеціальним Законом [8] було визначено терміни, що використовуються у сфері захисту суспільної моралі. Так, *порнографія* – це вульгарно-натуралістична, цинічна, непристойна фіксація статевих актів, самоцільна, спеціальна демонстрація геніталій, антиетичних

сцен статевого акту, сексуальних збочень, зарисовок з натури, які не відповідають моральним критеріям, ображають честь і гідність людини, викликаючи негідні інстинкти. У 2010 р. було закріплено визначення поняття *дитячої порнографії*, під яким усвідомлюють зображення в будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, задіяної в реальній або змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях [9].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 301 Кримінального кодексу України [7], полягає в таких діях щодо порнографічних предметів: 1) ввезення в Україну; 2) виготовлення; 3) зберігання; 4) перевезення; 5) інше переміщення; 6) збут; 7) розповсюдження; 8) примушування до участі в їх створенні. *Ввезення* в Україну – це дії, під час яких зазначені вище предмети переміщують через державний або митний кордон на територію України. *Виготовлення* передбачає як авторство (створення заново чи внесення змін у вже існуючий твір), так і відтворення, розмноження таких творів – друкування, зняття копій, монтаж. *Зберігання* – це будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним незаконним перебуванням порнографічних предметів у володінні винного (він може тримати їх при собі, у будь-якому приміщенні, сховищі або в іншому місці). *Перевезення чи інше переміщення* – це зміна місцерозташування порнографічних предметів, доставляння їх з одного місця в інше транспортними засобами, шляхом здавання для пересилання поштою, кур'єрським зв'язком, перенесення пішки. *Збут* – це оплатна передача іншій особі, у тому числі продаж, обмін як плата за виконану роботу чи надані послуги. *Розповсюдження* – це безоплатне передавання порнографічних предметів іншим особам, зокрема дарування, передавання в спадок, надання в тимчасове користування. *Примушування до участі у створенні порнографічних предметів* – це вплив на інших осіб шляхом застосування фізичного або психічного впливу з метою домогтися того, щоб вони виступили авторами (заново

написали книгу, сценарій, внесли відповідні зміни до існуючих), іншим чином узяли участь у створенні твору (виступили акторами, режисерами, операторами фільму тощо) [10, с. 227].

Загальновідомо, що таким противоправним діянням, як увезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів, властивий високий рівень латентності, тобто цей злочин є скритним. Люди, яким стало відомо про його вчинення, не поспішають інформувати про це правоохоронні органи. Зазначена обставина зумовлює необхідність цілеспрямованої роботи щодо пошуку та фіксації фактичних даних про ці злочини. Відповідну інформацію, що становить оперативний інтерес, можна отримати з різноманітних джерел. Проте цілком справедливо законодавство України [11] в якості одного з принципів роботи міліції визначає принцип взаємодії з громадськими організаціями та населенням.

Як видно з наведених прикладів, під час розповсюдження порнографії, у тому числі дитячої, широко використовується мережа Інтернет, до якої долучається все більше людей. Їм із різних причин може стати відомо про випадки розповсюдження противоправного контенту у всесвітній павутині. Однак більшість із них, будучи переконаними в недопустимості такої діяльності, не поспішають повідомляти про це міліцію чи інші правоохоронні органи, мабуть, не довіряючи їм або не бажаючи витратити свій час на необхідні процедурні питання, пов'язані з реєстрацією заяви, її розглядом тощо.

Водночас неурядові організації можуть прийняти таку інформацію, у тому числі анонімно. Провідну роль у цьому разі відіграє Міжнародний правозахисний центр «Ла Страда – Україна», що забезпечує роботу чотирьох гарячих ліній, на які може зателефонувати будь-яка людина:

- 1) протидія торгівлі людьми;
- 2) протидія насильству в сім'ї;

- 3) захист прав дітей;
- 4) гендер і правозахист.

Консультування проводиться анонімно. При цьому людині, яка зателефонувала, може бути надано пораду звернутися з певною інформацією до правоохоронних органів, зокрема до того оперативного підрозділу, що безпосередньо займається боротьбою зі злочинами в цій сфері в певному регіоні.

На нашу думку, найбільш ганебними проявами злочинної діяльності в цій сфері є ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження дитячої порнографії, адже саме дитина з огляду на свій вік ще не спроможна самостійно свідомо приймати рішення про участь у порнографічних фото- та відеосесіях, унаслідок чого вона потерпає, наноситься значна, часто невилправна, шкода її як психологічному, так і фізіологічному здоров'ю, що може негативно вплинути на всю її подальшу долю. Неурядові організації можуть анонімно прийняти інформацію про такі випадки від людей, після чого офіційно поінформувати про це правоохоронні органи. Крім того, для якомога швидшого припинення розповсюдження дитячої порнографії та блокування контенту вони можуть передати відповідну інформацію іншим закордонним неурядовим організаціям за допомогою Міжнародної асоціації гарячих Інтернет-ліній ІННОРЕ.

19 листопада 2009 р. в Україні почала свою роботу Електронна гаряча лінія з протидії дитячій порнографії у всесвітній мережі. Її мета – це отримання інформації про факти розповсюдження дитячої порнографії в Інтернеті, особливо на серверах українських провайдерів. Кожен користувач може повідомити про випадки розповсюдження дитячої порнографії у всесвітній павутині, надіславши інформацію за допомогою спеціальної форми на Головній сторінці сайту. Лінія функціонує на базі Міжнародного

жіночого правозахисного Центру «Ла Страда – Україна» [12].
Роботу гарячої лінії побудовано таким чином:

1. Будь-який користувач Інтернету може зробити повідомлення про відомі випадки розповсюдження дитячої порнографії у всесвітній мережі.

2. Повідомлення можна зробити як із зазначенням контактних даних для отримання підтвердження факту отримання інформації, так і анонімно.

3. Перевірку інформації експерти Центру здійснюють один – два рази на тиждень.

4. Повідомлення, що не містять інформації про розповсюдження дитячої порнографії у мережі Інтернет, не розглядають.

5. Якщо повідомлення містять інформацію про іншу протиправну діяльність, то заявнику, якщо залишені контактні дані, надсилають повідомлення з порадою звернутися до правоохоронних органів.

6. За повідомленнями про розповсюдження дитячої порнографії здійснюється перевірка щодо країни, до якої належить Інтернет-ресурс.

7. Якщо дитячу порнографію розміщено на закордонному Інтернет-ресурсі, то про це інформують неурядову організацію відповідної держави за допомогою Міжнародної асоціації гарячих Інтернет-ліній INHOPE.

8. Якщо дитячу порнографію розміщено на Інтернет-ресурсі України, то надсилають офіційний лист із відповідною інформацією до Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України.

9. Будь-які дані про особу, яка надіслала повідомлення на електронну гарячу лінію, вважаються конфіденційною інформацією та нікому не розголошуються.

Здійснений аналіз отриманих за час роботи гарячої лінії повідомлень показує, що в 2009 р. було отримано 24 повідомлення саме про дитячу порнографію із

117 повідомлень загалом; 2010 р. – 26 із 253; 2011 р. – 42 з 266; 2012 р. – 43 з 293.

Під час дослідження повідомлень про розповсюдження дитячої порнографії в мережі Інтернет сайти було умовно поділено на три категорії. Так статистичні дані 2012 р. є такими:

1) сайти повноцінної спрямованості щодо розповсюдження дитячої порнографії – 3;

2) сайти іншої (легальної) спрямованості (наприклад, соціальні мережі) з частковим розміщенням дитячої порнографії (насамперед недобросовісними користувачами) – 21;

3) оголошення про продаж чи розповсюдження дитячої порнографії на форумах та інших сайтах, на яких розміщено Інтернет-посилання на файлообмінних чи інших ресурсах із дитячою порнографією, – 19.

За результатами перевірки повідомлень, які надійшли на гарячу лінію протягом 2012 р., з'ясовано, що під час розповсюдження дитячої порнографії використано закордонних Інтернет-ресурсів – 34, українських – 9. Про всі випадки розповсюдження дитячої порнографії з використанням Інтернет-ресурсів України повідомлено до Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України. За цими повідомленнями здійснюється перевірка відповідно до вимог чинного законодавства.

Проведене дослідження надає можливість зробити висновок про те, що в Україні правове забезпечення протидії ввезенню, виготовленню, збуту й розповсюдженню порнографічних предметів постійно вдосконалюється відповідно до вимог часу та розвитку інформаційних технологій.

Аналіз діяльності неурядових організацій у цій сфері показав досить високу результативність їх роботи. Саме вони виступають ланцюжком, який поєднує, з одного боку, людей, яким із будь-яких причин стало відомо про факти ввезення, виготовлення, збуту й розповсюдження порнографічних предметів і які з певних міркувань не бажають звертатись

офіційно до міліції, та, з іншого боку, оперативні підрозділи МВС України, що займаються пошуком і фіксацією фактичних даних про ці злочини.

Взаємодію між неурядовими організаціями й оперативними підрозділами МВС України необхідно не тільки продовжувати, а й активізувати, постійно підтримуючи діалог, щоб інформація про противоправну діяльність, яка стала відома організаціям, була своєчасно передана до правоохоронного органу для припинення злочинів, встановлення потерпілих людей та надання їм допомоги, насамперед дітям, а також притягнення до відповідальності винних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міліціонери затримали чоловіка, який підозрюється у розповсюдженні дитячої порнографії [Електронний ресурс] / СЗГ УМВС України в Миколаївській області. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/825457>.
2. В Одесі викрито розповсюджувачів дитячого порно [Електронний ресурс] / ВЗГ за матеріалами УБК ГУМВС України в Одеській області. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/821851>.
3. На Рівненщині правоохоронцями ліквідовано мережу розповсюдження порнографії [Електронний ресурс] / СЗГ УМВС України в Рівненській області. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/817666>.
4. На Миколаївщині правоохоронці припинили діяльність порностудії [Електронний ресурс] / СЗГ УМВС України в Миколаївській області. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/847679>.
5. У Чернігові міліція викрила онлайн-порностудію [Електронний ресурс] / СЗГ УМВС України в Чернігівській області. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/816008>.

6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

8. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20 листоп. 2003 р. № 1296-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії розповсюдженню дитячої порнографії : Закон України від 20 січ. 2010 р. № 1819-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 10. – Ст. 105.

10. Кузнецов В. В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів : [навч. посіб.] / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко ; за заг. ред. О. М. Джужі. – 2-ге вид., допов. та переробл. – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 392 с.

11. Про міліцію : Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

12. Електронна гаряча лінія з протидії дитячій порнографії Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда – Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://internetbezpeka.org.ua/>.